સુપ્રભાતમ્

સુરેશ પ્રા. ભટ્ટ
079-23226251

સલામી સવારની..

કાળાં નાણાં વાળાને 'બાપા' એ 'ચિંતા-મુક્ત' કરી દીધા!
ને ફકીર પુત્રોએ બનાવ્યા બાવા મુક્ત કરી દીધા!
'મુક્ત' - મને 'ગોપાલ બાપા' એ દોરી લીધા બેન્ક-ગાય,
પરિવારને રૂષ્ટ-પુષ્ટ કરી ખૂદ મુક્ત થઈ ગયા!
(શ્રી 'મુક્ત' જવેલર્સ)

હાઈકુ

કંડારી કેડી
માલ્યા એન્ડ શું ની એ
થયો હાઈવે!

છે કામધેનું
બેન્કો પૈસાનું ઝાડ
ખંખેરી લ્યો ને!

ચિંતન

અર્થસ્ય મૂલં રાજ્યમ્

રાજ્ય જ આર્થિક સંપન્નતાનો પાયો છે, મૂળભૂત આધાર છે.

ઉપરોક્ત શ્લોક ચાણક્ય સૂત્રમાંથી લેવામાં આવેલ છે.

રાજ્યની સ્થિરતા 'અર્થ' પર જ નિર્ભર હોય છે. સુચારું અર્થવ્યવસ્થા જ કોઈ પણ શાસનને સ્થિરતા બક્ષે છે. જો રાજયની અર્થ વ્યવસ્થા ખોરંભે પડી તો રાજયના અસ્તિત્વ પર જ ખતરો તોળાય છે. કોઈ પણ રાજયની સુદ્રઢ નાણાકીય સ્થિતિ શાસનના સુપ્રબંધ પર નિર્ભર હોય છે. આ સુચારું વ્યવસ્થા ગોઠવવામાં શાસન અધિકારીઓનો મોટો ફાળો હોય છે. આથી અધિકારીઓએ શાસન વ્યવસ્થા એવી ગોઠવવી જોઈએ કે જેથી પ્રજામાં અસંતોષ ન ફેલાય અને એનો સહયોગ સાંપડે. પ્રજા ઉપર વધુ પડતા કરવેરા ના લદાય તો જ પ્રજા ઉત્સાહથી શાસનને સાથ સહકાર આપે. આથી કોઈ પણ શાસનને નાણાકીય માળખું એવું ઘડવું જોઈએ કે પ્રજા પર આર્થિક બોજો ના લદાય અને રાજયની આવકમાં વૃદ્ધિ થાય.

સુવિચાર

- જે કદી હાર માનતો નથી તે માણસને તમે કદી હરાવી ન શકો - **બેબ રૂથ**
- ટીમમાં (TEAM) I (હું) નથી, પણ જીત WIN માં છે - **માઈકલ જોર્ડન**
- જે પોતાના જ્ઞાનને આચરણમાં મુકે છે તે જ બુદ્ધિમાન છે - **મુહમ્મદ સાહેબ**
- સત્ય, ક્ષમા, સંતોષ, જ્ઞાન, ધીરજ, શુદ્ધ મન અને મધુર વચન એ પ્રાર્થનાની પ્રાર્થના છે - **હિતોપદેશ**
- મૂર્ખતા ભરેલી નિંદા અવશ્ય ખરાબ છે, પરંતુ અતિશયોક્તિ ભરેલી પ્રશંસા પણ તેટલી જ તિરસ્કારને પાત્ર છે - **પ્રેમચંદજી**
- અર્ધસત્ય કરતાં ઈમાનદાર જૂઠાણામાં વધારે સચ્ચાઈ હોય છે - **સેમ્યુઅલ બટલર**
- આજનું ઔષધ : કારેલાના પાનનો રસ ગરમ કરી બાળકને સાત દિવસ સુધી ક ચમચી પીવડાવવાથી કૃમિ નીકળી જાય છે

(દીપક વી. આસરા)

બોધકથા

કોઈ પણ ભલમનસાઈનું કાર્ય કદી પણ નિષ્ફળ જતું નથી - આત્મસંતોષ તો મળે જ છે. પણ કહેવાય છે કે ઈશ્વર તેને હજારઘણું કરી પરત પણ આપે છે.

પોલેન્ડના પેડરસ્કી ખૂબ પ્રખ્યાત - સારા પિયાનો વાદક હતા તેમના સ્ટેજ પ્રોગ્રામનું પણ આયોજન થતું.

એક દિવસ એક યુવાન પેડરસ્કી પાસે આવ્યો તેની પાસે ૧૨૦૦ ડૉલર યુનિવર્સિટીની ફી ભરવાના પૈસા ન હતા. યુવાને પેડરસ્કી પાસે સ્કીમ રજૂ કરી કહ્યું - હું મારી કોલેજ માટે આપનો સ્ટેજ શોનું આયોજન કરું, ટિકીટો વેચું એમાંથી ૧૨૦૦ ડૉલર હું રાખી બાકી બધું આપને આપી દઉં - મારે ફી માટે એટલી રકમ જોઈએ.

પેડરસ્કી સંમત થયા. કાર્યક્રમ સફળ રહ્યો પણ બધા હિસાબ સરભર કરતાં ૧૨૦૦ ડૉલર જ બચ્યા. બિચારો યુવાન શરમિંદો થઈ ગયો. પેડરસ્કી એ તરત જ કહ્યું તારી શરત પ્રમાણે આ ૧૨૦૦ ડૉલર તું જ રાખ મને પૈસાની કંઈ જ જરૂર નથી. વર્ષો પછી પેડરસ્કી પોલેન્ડના વડાપ્રધાન થયા. અને પોલેન્ડમાં મોટો દુષ્કાળ પડ્યો. પ્રજા ભૂખે મરી જાય એમ હતું પેડરસ્કી અમેરિકાના પ્રમુખ પાસે ગયા અને પ્રજા માટે અન્ન અને નાણા માટે વિનંતી કરી.

પ્રમુખ હર્બટ હુવરે તાત્કાલિક માગ્યું તેથી વધારે અન્ન અને નાણાંકીય સહાય આપી દીધી. પેડરસ્કી ગદ્ ગદ્ થયા. હર્બટ હુવર કહે પેડરસ્કી સાહેબ, તમે ૧૨૦૦ ડૉલરની સહાય જે વિદ્યાર્થીને કરી હતી તે જ વિદ્યાર્થી હું જ!

ગૌરક્ષા મુદ્દે વધુ વૈજ્ઞાનિક અને વહેવારુ અભિગમ જરૂરી

તંત્રીસ્થાનેથી...

કહેવાતા ગૌરક્ષકોને કડક ભાષામાં ભાંડીને વડાપ્રધાને ગૌરક્ષાના નામે ચાલતા ગોરખધંધા વિશે સરકારને માહિતિ પહોંચાડવાની રાજય સરકારોને હાકલ કરી છે. ગૌભક્ત, ગૌસેવક અને ગૌરક્ષકો વચ્ચે વડાપ્રધાન નરેન્દ્ર મોદીએ દોરેલી ભેદરેખાથી આ જીવદયા પ્રવૃત્તિ સાથે સંકળાયેલા સખી દાતાઓથી લઈ જીવના જોખમે પ્રાણીઓની ગેરકાયદેસર હેરાફેરી અટકાવવા વિશિષ્ટ જનસમુદાયને જરુર આંચકો લાગ્યો હશે. પરંતુ વડાપ્રધાનના વકતવ્યનું હાર્દ સમજવા જેવું છે. આજે જયાં જુઓ ત્યાં જાહેર રસ્તાઓ પર ગાયો રખડતી દેખાય છે. ટ્રાફિકને તો અડચણરૂપ બને જ છે, કયારેક તો એ જીવલેણ અકસ્માતનું નિમિત્ત બનતી હોય છે. છુટ્ટી મૂકી દીધેલી ગાયો ગંદકી કરે છે અને ગંદકી પોતાના પેટમાં ઓરતી ફરે છે. પ્લાસ્ટિકનો કચરો પ્રાણીઓ માટે જીવલેણ નીવડતો હોય છે. પરંતુ મોટા ઉપાડે ગૌરક્ષાની ગુલબાંગો પોકારનારા હિંદુ ધર્મના ઠેકેદારો હકીકતમાં આ મુદ્દે કેટલા ગંભીર હોય છે, એ તો એમનાં અંતરાત્માને પૂછ્યે ખબર! વડાપ્રધાને એવા લોકોને ઓળખી કાઢી એમને ગૌરક્ષાના નામે એમની 'દુકાનો' ચલાવતા અટકાવવા માટે રાજય સરકારોને અપીલ કરી છે. દલિતો ઉપર ઊના નજીક સમઢિયાળામાં થયેલા ક્રૂર હુમલા પછી તેઓ પહેલી જ વાર આ મુદ્દે બોલ્યા છે - એથી બસપા અધ્યક્ષ માયાવતી અને કોંગ્રેસે વાંધો પણ લીધો છે. વડાપ્રધાન એમની 'ટાઉનહોલ' સ્પીચમાં કે તેલંગાણાની સભામાં જઈને જે વાત કરી શક્યા તે સંસદમાં પણ કરી શક્યા હોત. પરંતુ સંસદમાં સામે પ્રશ્નોની પસ્તાળ પડી હોત, જયારે અન્યત્ર એમનાં નિવેદનોને અખબારો અને મીડિયાએ દિવસની સૌથી વધુ અગત્યની સ્ટોરી તરીકે લઈ વડાપ્રધાન આ મુદ્દે કેટલા જાગ્રત છે, એની પ્રતીતિ કરાવી! મોદી પાસે કયારે, કયાં કેવી રજૂઆત કરવી એની અદ્દભૂત કળા છે. એમણે અત્યાર લગી દલિત પ્રશ્ને મીંઢું મૌન સેવ્યા પછી દલિતોને સારું લગાડવા છેક તેલંગાણા પહોંચી જઈ જે નિવેદન કર્યું છે તે સામાન્ય માનવીને તો હૃદયસ્પર્શી જ લાગશે. એમણે કહ્યું કે મારા દલિતોને ગોળીઓ મારવા કરતાં મને જ ગોળી મારો. દલિત સમુદાયને ભાજપમાંથી સંપૂર્ણપણે ખસી જતો અટકાવવા માટે વડાપ્રધાને આ રીતે ભાવુક થઈ 'ઈમોશનલ' કાર્ડ ફેંક્યુ છે, તે કેટલું અસરકારક રહેશે એ તો સમય જ કહેશે. પરંતુ ગાયોને કે ગૌવંશને બચાવવા માટે સૌથી વધુ ને વધુ ઉપયોગ ખેતીમાં થાય, તે જરુરી હોવાનું એમનું નિવેદન એક રેશનાલિસ્ટને છાજે તે બરનું છે, માતા તો ફક્ત બચપણમાં દૂધ પીવડાવે છે, ગૌમાતા આજીવન દૂધ આપે છે, એ મતલબનું ગાંધીવચન પણ એમણે ખપમાં લીધું. તેલંગાણામાં રોહિત વેમુલાની આત્મહત્યાને કારણે દલિત સમાજ રોષે ભરાયેલો છે, ગુજરાતમાં ઊનાની ઘટનાથી દલિતો વીફર્યા છે. ત્યારે ગાયોના સંરક્ષણ માટે કોઈ વહેવારુ વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિનો અમલ કરાશે તો તે આશીર્વાદરુપ બની રહેશે. અલબત્ત, ગાયના નામે રાજકારણ જ થતું રહ્યું છે. એને હિંદુ-મુસ્લિમ વચ્ચેની દીવાલ બનાવી દેવાઈ છે, ત્યારે ગાયમાતાને સાચી મદદ પહોંચાડવા માટેનો કોઈ 'માસ્ટર પ્લાન' મોદી સૂચવી શક્યા હોય તો તે વધુ પ્રામાણિક અભિગમ બની રહેત.

મને રાત્રે સૂરજ અને દિવસે ચંદ્ર ગમે છે...

વિચારયાત્રા
ડો. જય ઓઝા

લગભગ દોઢસો વર્ષ પહેલાં નર્મદ દ્વારા લખાયેલી પ્રથમ આત્મકથા 'મારી હકીકત'માં તેમનું એક વાક્ય વાંચ્યુ - 'અત્યારે જમાનો બહુ બારીક ચાલે છે.' તત્કાલીન સમાજ માટે તેમનો બળાપો છે... જૂના જમાનાને એટલે કે દોઢસો વર્ષ પહેલાંના પણ પહેલાનો સમય યાદ કરીને નર્મદ તેમના સમયને દુઃખદ ગણાવે છે. તેમની નજરમાં વળી સિદ્ધરાજ જયસિંહ અને હેમચંદ્રાચાર્યનો યુગ સહુથી ઉત્તમ છે.

હવે જે સિદ્ધરાજ જયસિંહ સમયને યાદ કરીન નર્મદ તત્કાલીન સમયને દુઃખદ ગણાવે છે, તે સમયના હેમચંદ્રાચાર્ય પોતે એમના સુખદ ગણતા નથી. હેમચંદ્રાચાર્યની ઝંખના તો વળી પંદરસો વર્ષ પહેલાંના સમયની છે... જયારે મહાવીર સ્વામી થઈ ગયા હતા...

શરુઆત આ બધા મહાનુભાવના કથનથી કરી પરંતુ વાત તો આપણા મન સુધી લાવવાની છે, વર્તમાનમાં સુખી રહેવાનું નહીં, અને ભૂતકાળને યાદ કરી ઝૂર્યા કરવાની આપણી આદત તો આપણને કવિ નર્મદ અને હેમચંદ્રાચાર્ય લગાડીને ગયા છે.

અત્યારે એવા ઘણા વડીલો છે જે આઝાદી પૂર્વેના સમયને સંભારી સંભારીને રામરાજય મનાવે છે. પચ્ચીસ રૂપિયા તોલો સોનું કે પછઈ પાંચ સાત રૂપિયે કોલ ઘી મળતા ભાવને યાદ કરીને રોતા રહેવાનું... અત્યારે આપણને પહેલાનો સમય વધુ સારો લાગે છે, પણ ત્યાં જઈને જો પાછો પૂછવાનો મોકો મળી જાય, ટાઈમ મશીન હાથમાં આવી જાય તો પાછા આપમે વર્તમાનને ગમાડવા લાગીશું... હા, આજે મોંઘવારીએ માઝા મૂકી છે... ભ્રષ્ટાચાર તેની સીમા ઓળંગી ગયો છે... અને માણસ માણસ વચ્ચેના સંબંધો છીછરા થઈ ગયા છે... ધોળે દિવસે હત્યાઓ થાય છે... જીવન દુષ્કર થતું જાય છે... માનસિક તણાવનો કોઈ પાર નથી...

અત્યારના સમયને જોતી વખતે આ બધી વાતો ધ્યાનમાં આવે તે સ્વાભાવિક છે. પણ શું આ બધા આસાર આજે જ નજરમાં આવે છે? નર્મદને દોઢસો વર્ષ પહેલાં લખતી વખતે શું આ બધા લક્ષણ નહોતા દેખાયા! આઠસો વર્ષ પહેલા હેમચંદ્રાચાર્ય જેવા પ્રકાંડ પંડિતને પણ તેમના સમય કરતા પહેલાનો કદી પણ પુનઃપ્રાપ્ત ન થઈ શકે તેવો સમયગાળો જ શા માટે ગમ્યો? શું હેમચંદ્રાચાર્ય કાળક્રમને નહોતા જાણતા? આમ છતાં તેમણે પણ જે નહોતું તેની જ ઝંખના કરી હતી ને!

પરંતુ આવા લાંચરુશ્વત, હત્યાઓ અને વિચિત્ર ઘટનાઓ વિનાનો એક પણ કાળ હજી નોંધાયો નથી... આજે એવું એક પણ પાપ આચરાતું નથી જે મહાભારતમાં ન થયું હોય... પૂર્ણ પુરુષોત્તમ શ્રીકૃષ્ણના કાળમાં પણ અધર્મો થયા છે... હત્યાઓ થઈ છે...

અત્યારના હત્યાકાંડને રોનારા વકીલો, વિભાજન વખતની કરુણાંતિકાઓ વિસ્મરી ચૂક્યા હશે? શ્રીરામની અયોધ્યામાં પણ ધોબી હતો... કાળચક્ર ફેરવાયું છે... પણ લક્ષણોમાં ખાસ ફરક નથી... પ્રકાર બદલાયા છે... હીટલર થયો મુસોલીની ત્યારે પણ હતા... અમીચંદો અને જયચંદો ત્યારે પણ હતા...

સ્ટીફન સ્પેન્ડર નામના લેખકે બીજા વિશ્વયુદ્ધની શરુઆતમાં જ આત્મહત્યા કરી નાખી. આત્મહત્યાના કારણમાં તેમને લખ્યું કે માનવીય મૂલ્યોનો હ્રાસ થઈ રહેલા આ સમયમાં રહેવું મારી માટે દુષ્કર છે...

અર્નેસ્ટ હેમિંગ્વે જે વિમાનમાં પ્રવાસ કરી રહ્યા હતા, તે વિમાન જંગલમાં તૂટી પડ્યું, બધા જ પ્રવાસીઓ માર્યા ગયા. માત્ર હેમિંગ્વે ચમત્કારિક રીતે બચી ગયા. આ તરફ હેમિંગ્વેની શોકસભા યોજવામાં આવી અને હેમિંગ્વે જીવીત પાછા ફર્યા.

અને થોડા જ વખત પછી હેમિંગ્વે એ આત્મહત્યા કરી. નોટમાં તેમણે લખ્યું કે મારી શરતોવાળી આ દુનિયા રહી નથી. પહેલાનો સમય યાદ આવીને કોરી ખાય છે... હું જીવવા માગતો નથી.

સાક્ષાત જયારે મૃત્યુ સામે આવ્યું, ત્યારે આબાદ બચી ગયા... પછી જાતે જ સામે ચાલીને મૃત્યુને વધાવ્યું.

પહેલાનો સમય અને અત્યારનો સમય એ તુલના જ યોગ્ય નથી... ભૂતકાળનો સમય અને સ્મૃતિઓ વર્તમાન સાથે સરખાવવાની બદલે મર્જ કરી દેવી જોઈએ... જે અત્યારે આપણી પાસે નહીં તે યાદ કરીને જે છે તેને પણ અવગણવું યોગ્ય નથી... અથવા તો શું હાલનો વર્તમાન ભૂતકાળ બને ત્યારે જ તેને વખાણીશું ? કારણ અત્યારના, હાલના સમયગાળાને તો આપણે મન ભરીને માણતા જ નથી... આથી જયારે આ ગાળો ચાલ્યો જશે, ત્યારે વળી પાછો સુવર્ણમય ભૂતકાળ બનાવીને યાદ કરીને વર્તમાનને કોતરતા રહીશું?

કવિ નર્મદ, હેમચંદ્રાચાર્ય, હેમિંગ્વે અથવા સ્ટીફન સ્પેન્ડરના વંશજ બન્યા વગર આ સમયને આવકારીને, માણીએ... આવતીકાલે આ આજ આપણી પાસે નહીં હોય ત્યારે ગઈકાલ યાદ કરીને રોવા કરતાં... આજને મન ભરીને માણી લઈએ...

દિવસભર ન દેખાતાં ચંદ્રને શોધવા આકાશમાં ફાફાં મારવાનું અને રાત્રે અંધકાર વચ્ચે શીતળ ચાંદની રેલાવતા ચંદ્રને બદલે સૂર્યને શોધવાનો પ્રયત્ન કરવો રહેવા દઈએ...

- jayuoza@gmail.com,
Mo. 9898046488

હાક વાગે પાછા નવ હઠીએ : બ્રહ્માનંદ કહે ત્યાં મરી મટીએ

ક્ષણના ચણીબોર
વી. એસ. ગઢવી

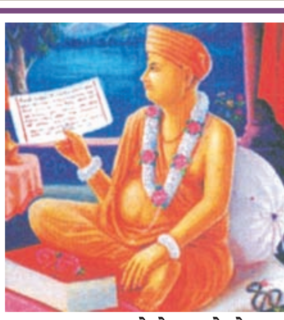

ગઢડામાં પરમ ભક્ત દાદા ખાચરના દરબારમાં પ્રાકૃતિક વાતાવરણ વચ્ચે સહજાનંદ સ્વામી પોતાના બે તેજસ્વી શિષ્યો સાથે નિજાનંદથી બેઠા હતા. આ બે પ્રતાપી શિષ્યો સ્વામી મુક્તાનંદ તથા સ્વામી બ્રહ્માનંદ હતાં. જગતના કલ્યાણ માટે તથા આત્મ ઉન્નતિ માટે તેઓ સહજાનંદ સ્વામી સાથે વાર્તાલાપ કરતા હતા. મહારાજે તે સમયે જે વાત કરી તે સુપ્રસિધ્ધ વચનામૃતનો ભાગ છે. ઉપરાંત આપણાં શાસ્ત્રોએ કહેલી વાતનું તેમાં દ્રઢિકરણ થયેલું જોવા મળે છે. મહારાજે કહ્યું કે જેની આત્મ નિષ્ઠા દ્રઢ થાય છે તેની ધીરજ કદી ડગતી નથી. ભગવાનમાં કે જે પરમ તત્વમાં માનવીને શ્રધ્ધા હોય તો તેનાથી કલ્યાણ તરફની ગતિ થાય છે. સિધ્ધિ એ તો પરિપકવ નિશ્ચય કે શ્રધ્ધાનું જ સાહજિક ફળ છે. આપણાં સમર્થ સંતો-ભગવંતોમાં પ્રતાપી તથા આજે પણ જેમના વચનનો પ્રભાવ વિશાળ જનસમુદાય ઉપર છે તેવા સહજાનંદ સ્વામીનો સમાવેશ થાય છે. સહજાનંદ સ્વામી સહીતના આપણાં સંતોએ ઈશ્વર તરફની એકનિષ્ઠ શ્રધ્ધાની વાત કરી છે. આ શ્રધ્ધાના બળે તથા તેની યથાર્થ પૂર્તિ માટે તેઓએ માનવસેવાનું મૂલ્ય પણ એટલુંજ આંકેલું છે. આથી ગુજરાતમાં તેમજ દેશમાં ચાલતી અનેક શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ તથા આરોગ્ય વિષયક સેવાઓ પૂરી પાડતી સંસ્થાઓ સ્થાપવામાં આવેલી છે તથા વિકસી છે. મનુષ્યથી શ્રેષ્ઠ કોઈ નથી તેવા ઉમદા વિચારથી આવી સંસ્થાઓ મનુષ્ય માત્રની અવિરત સેવામાં રોકાયેલી છે. સેવાની સાથેજ પોતાનું કાર્ય સાધવાની નિડરતાના ગુણો પણ આવી સંસ્થાઓના અનેક સેવાભાવી લોકોમાં જોવા મળે છે. સહજાનંદ સ્વામીના જીવનોપદેશમાં પણ ભક્તિ તથા સ્નેહ સાથેજ વીરત્વના દર્શન થયા કરે છે. સહજાનંદ સ્વામીની ભક્તિ તથા વીરતા અને ખમીર જેમના લોહીમાં વણાયેલા છે તેવા બ્રહ્માનંદ સ્વામીના પદોમાં આથી જ વીરતાપૂર્ણ ભક્તિનું પવિત્ર દર્શન થાય છે. અહીં નટવરને ભજવાની ભાવના તો છે જ પરંતું તે માટે મોંઘામાં મોઘું બલિદાન સ્વેચ્છાએ તથા આનંદપૂર્વક આપવાની ખુમારી પણ છે.

રે શિર સાટે નટવરને વરીએ,
રે પાછું તે પગલું નવ ભરીએ .....
રે અંતર દ્રષ્ટિ કરી ખોલ્યું,
રે ડહાપણ ઝાઝું નવ ડોળ્યું,
એ હરિ સારૂં માથું ધોળ્યું.
રે સમજયા વિના નવ નીસરીએ,
રે રણમધ્યે જઈને નવ ડરીએ
ત્યાં મુખ પાણી રાખી મરીએ...
રે પહેલું જ મનમાં ત્રેવડીએ,
રે હોડે હોડે જુધ્ધે નવ ચડીએ
જો ચડીએ તો કટકા થઈ પડીએ ....
રે રંગ સહિત હરિને રટીએ
રે હાક વાગે પાછા નવ હઠીએ
બ્રહ્માનંદ કહે ત્યાં મરી મટીએ....
રે શિર સાટે નટવરને વરીએ.

બ્રહ્માનંદ સ્વામિની રચનાઓ કાળના કપરા પ્રવાહમાં ઝાંખી પાંખી થાય તેવી નથી. બ્રહ્માનંદ સ્વામીની ઉપરની રચનામાં મીરાં, નરસિંહ તથા ગંગાસતીના કાવ્યોમાં પ્રગટ થયેલી ધીરતાપૂર્ણ તેમજ વીરતાપૂર્ણ ભક્તિનું જ પ્રતિદર્શન થાય છે. જીવનમાં શ્રેષ્ઠ વસ્તુ મેળવવા માટે બલિદાન પણ મોંધુ જ હોય. ૧૯૩૦ માં સાબરમતીની સાક્ષીએ ચપટી મીઠું ઉપાડવાનો નિર્ણય કરીને વિશ્વની તે સમયની સમર્થ સત્તાને મુઠ્ઠી હાડકાના એક માનવીએ પડકારવાનો નિશ્ચય કર્યો. આ નિશ્ચય પણ શિર સાટેનો જ હતોને! નિશ્ચયની પૂર્તિ માટે "કાગડા-કૂતરાના મોતે" મરવાની પૂર્ણ તૈયારી પણ સાથે જ હતી. ભગતસિંહ તથા બટુકેશ્વર દત્ત નામના વિચારશીલ તથા સુશિક્ષિત યુવાનોએ નેશનલ એસેમ્બલીમાં બોમ્બનો વિસ્ફોટ કર્યો. (૧૯૨૯) નાસી છૂટવાનો વિકલ્પ હોવા છતાં હિમાલયની દ્રઢતા ધારણ કરીને ત્યાં જ ઉભા રહ્યાં. કારણ માત્ર એટલું જ કે ગમે તે ભોગે માતૃભૂમિની મુક્તિ પ્રાપ્ત કરવાનું મોંધુ અને ઉજળું લક્ષ હતું. શિર જાયે તો જાયે, આઝાદી ઘર આયે. આથી જ બ્રહ્માનંદ સ્વામી કહે છે કે ડગલું ભરતા પહેલાં વિચાર કરીને જ ડગ માંડવું. પરંતુ એક વખત આગળ વધ્યા પછી રણમધ્યેથી પાછા ફરવાની વાત મનમાં કદી આવવી જોઈએ નહીં. ભક્તિ અને વીરતા તો એક જ સીક્કાની બે બાજુ છે. શાસ્ત્રોએ સમજાવેલી વાત હોય કે સ્વામી શ્રી સહજાનંદે પ્રબોધેલી શિખ હોય. આ બન્ને વાતને લોકસમૂહ સુધી પહોંચાડવાની અને તેના માધ્યમથી સમાજમાં ખમીર પ્રગટાવવાની બ્રહ્માનંદ સ્વામીની અજોડ સર્જન શક્તિ આપણાં સાહિત્યનો એક ઉજળો તથા મૂલ્યવાન હિસ્સો છે. સાશ્વત સત્યોને આવી ખળખળ વહેતાં ઝરણાં જેવી સહજતા-સરળતાથી રજૂ કરવાની બ્રહ્માનંદ સ્વામીની શક્તિને કારણે જ તેમના પદો ચિરંજીવીતાને પામ્યા છે. માત્ર સંપ્રદાયના વર્તુળમાં નહીં પરંતુ જગતના ચોકમાં કોઈપણ કાળે ટકી રહે તેવા સર્જન બ્રહ્માનંદ સ્વામીના છે.

હરિના માર્ગે ચાલવાનો નિર્ધાર કરનાર આપણાં આ ભક્ત કવિઓ-સંતોએ શૂરવીરતાનો માર્ગ જ અપનાવ્યો છે. એ જ માર્ગ તોરલે જેસલને પ્રબોધેલો. આ માર્ગનું દર્શન પાનબાઈને ગંગાસતીએ કરાવેલું. પ્રીતમ પણ આ માર્ગે જ ચાલ્યા છે અને સૌનું ધ્યાન શબ્દોના સાથિયા પૂરીને તે તરફ દોરલું છે.

હરિનો મારગ છે શૂરાનો,
નહિ કાયરનું કામ જોને.
પરથમ પહેલું મસ્તક મૂકી,
વળતી લેવું નામ જોને.
માથા સાટે મોંધી વસ્તુ,
સાંપડવી નહિ સહેલ જોને.
મહાપદ પામ્યા તે મરજીવા,
મૂકી મનનો મેલ જોને.

બ્રહ્માનંદ સ્વામીના તેજસ્વી શિષ્ય દેવાનંદ સ્વામી પાસેથી જ ગુજરાતી સાહિત્યના ઘેઘૂર વડલા સમાન કવિશ્વર દલપતરામ કાવ્ય તત્વની દિક્ષા પામ્યા હતાં. આ સંતોના શબ્દો તેમના ઉજળા જીવનમાં તેમજ ઉત્તમ કરણીમાંથી સહજ રીતે પ્રગટ્યા હતા. તેમનો હેતુ ફકત કીરતારને રીઝવવાનો જ હતો. આથી જ તેમની મસ્તીનો તોર અસ્ખલિત રીતે તેમની વાણીમાં વહેતો રહેલો હતો.

સતિ, શૂર અરૂ સંત, તીનુકા એક તાર,
જરે, મરે, સુખ પરહરે, તબ રીઝે કીરતાર

દાન પૈસાનું પણ હોય અને જ્ઞાનનું પણ હોય, આપણી આસપાસ કોઈક જરૂરીયાતવાળા વિદ્યાર્થીઓને આપણું જ્ઞાન આપવાનો આરંભ કરીએ...

અજવાળું - અજવાળું
તુષાર જોશી

'કહું છું, આ દીકરી બહુ ભણી રહી છે, પરંતુ એના ખર્ચાને આપણે કેવી રીતે પહોંચી વળીશું?'

સાવ સામાન્ય ઘરની ગૃહિણી એવા ગામડા ગામની સ્ત્રી અમરીબેને પતિ રામભાઈને ચિંતા ભર્યા સ્વરે કહ્યું. વાત સાચી જ હતી પરંતુ આ પ્રશ્નનો ઉકેલ કેવી રીતે આવ્યો તેની વાત જાણવા તમને લઈ જવા છે સૌરાષ્ટ્રના અમેરલી જિલ્લાના દેવકા ગામમાં. સૌરાષ્ટ્રના કાશ્મીર તરીકે ઓળખાતા મહુવા ગામથી ૧૫ કિ.મી. દૂર આવેલા રાજુલા તાલુકાનું નાનકડું ગામ દેવકા સાવ સામાન્ય એવા અન્ય ગામોના જેવું જ છે. મહુવા જેમ વિશ્વપ્રસિદ્ધ થયું રામાયણી કથાકાર પૂ. મોરારિ બાપુના નામે, એમ દેવકા પણ આજે વિશ્વના નકશા પર ઓળખ પામ્યું છે ભાગવતાચાર્ય પૂ. ભાઈશ્રી રમેશભાઈ ઓઝાના નામે. ભારતીય સંસ્કૃતિ-સભ્યતા-સંસ્કારની ધજા પતાકા આ બંનેના કારણે વિશ્વભરમાં લહેરાતી રહી છે.

દેવકા ગામની વર્ષો જૂની પ્રાથમિક શાળા એક સમયે આવેલા ભૂકંપમાં નુકશાન પામી હતી તો આ ભૂમિના સંતાન પૂ. ભાઈશ્રીએ દાતાઓના સહયોગથી એનું પુનઃનિર્માણ કરાવ્યું હતું.

આ શાળાની વિદ્યાર્થીનીઓમાં એક હતી આજની કથાની નાયિકા સેજલ. પ્રાથમિક શાળાના સમયથી જ અભ્યાસમાં એ વિશેષ રસ-રુચિ લેતી હતી અને પરિણામે એનું પરિણામ પણ શ્રેષ્ઠ જ આવતું હતું. એના શિક્ષકો પણ એને પ્રોત્સાહિત કરતાં રહેતા હતા અને પરિવારમાં માતા-પિતા અને બે ભાઈઓ પણ સેજલના અભ્યાસની શ્રેષ્ઠતાથી આનંદિત થઈ જતા હતા. ધોરણ આઠની પરીક્ષા પસાર કરી ત્યારે તેણીએ ૯૧% માર્કસ આવ્યા અને એની આંખોમાં એક સપનું પ્રવેશ્યું. એને થયું કે મારે ઉચ્ચ અભ્યાસ કરવો છે અને આગળ જતા ડોકટર થવું છે. સપનું જોનારને ખબર હતી કે આ માટે લાખો રૂપિયા જોઈએ જે એના પિતા પાસે હતા જ નહિ, પરંતુ એના સંકલ્પ પર એને ભરોસો હતો.

'એક સાંધો અન તેર તુટે' એ કહેવત બરાબર સાચી પડે એવી આર્થિક હાલત હતી અને એમાં ૮-૧૦ લાખથી વધુ રૂપિયાના ખર્ચનો પ્રશ્ન ઘરમાં મા-બાપને પણ ચિંતા જન્માવી રહ્ય હતો. માતાપિતા દીકરીની પ્રગતિ જોઈને રાજી પણ થાય અને મુંઝાય પણ ખરા. આ સમયે પત્ની અમરીબેને લેખના આરંભે કહેલું વાક્ય પતિ રામભાઈને કહ્યું હતું. પરંતુ દીકરી સેજલને તો બસ એક જ લક્ષ્ય હતું, બસ ડૉકટર થવું છે.

અને એક દિવસ અંધકારમાં પ્રકાશ રેલાયો. પ્રકાશનો આ તેજપુંજ લઈ આવવામાં નિમિત્ત બન્યા પૂજ્ય ભાઈશ્રી રમેશભાઈ ઓઝા.

વિશ્વભરમાં શ્રીમદ્ ભાગવત્ અને રામાયણની કથાઓ તથા ભગવદ્ગીતા અને અન્ય ગ્રંથો વિશેના એમના પ્રવચનો સાંભળીને લાખ્ખો શ્રોતાઓ ભારતીય સભ્યતા અને સંસ્કૃતિત તરફ વળ્યા છે. પૂ. ભાઈ શ્રી આવા યુવાનો માટે પ્રેરણા બની રહ્યા છે.

પૂજ્ય ભાઈશ્રીને દેવકા ગામની મુલાકાત દરમિયાન વિચાર આવ્યો કે આસપાસના વિસ્તારમાં યુવાનોમાં શિક્ષણનું પ્રમાણ વધે અને તેમને અહીં જ પ્રાથમિક થી લઈને ઉચ્ચ શિક્ષણ સુધીની સુવિધા મળે એ માટે પ્રયાસ થવો જોઈએ. આ વિચારનો એમણે અમલ કર્યો અને દેવકા ગામમાં - પોતાની જન્મભૂમિમાં દેવકા વિદ્યાપીઠની સ્થાપના કરી. થોડા વર્ષોમાં આજે આ સંસ્થા રાજય સરકારની સહાય અને લોભાગીદારી દ્વારા શિક્ષણક્ષેત્રે શ્રેષ્ઠ પરર્ફોમન્સ આપી રહી છે. અહીં આજે ૬૫૦થી વધુ વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીઓ અભ્યાસ કરી રહ્યો છે. એમાંથી જ એક વિદ્યાર્થીની સેજલ ત્યારે ધોરણ નવમા અભ્યાસ કરતી હતી અને એની જ્ઞાનપિપાસા તથા ડૉકટર થવાની ઝંખના વિશે પૂ. ભાઈશ્રી પાસે વાત પહોંચી. તેઓએ પરિવારની આર્થિક હાલત - તેમનું ભવિષ્ય - દીકરી સેજલના અભ્યાસની પ્રગતિ અને તેનું સાતત્ય આ બધાના વિશે વિગતે જાણકારી મેળવી. એમને ખ્યાલ આવી ગયો કે દીકરી હોંશિયાર છે અને ઉચ્ચ શિક્ષણમાં શ્રેષ્ઠ પરિણામો લાવે તેમ છે.

પરંતુ એનો પરિવાર અભ્યાસનો ખર્ચ ઉઠાવી નહિ શકે, અને જો આમ થશે તો એક દીકરીનું તબીબ થવાનું સપનું રોળાઈ જશે. તેઓએ સંસ્થાના ટ્રસ્ટીઓને બોલાવ્યા અને સેજલના અભ્યાસમાં વિશેષ કાળજી લેવા સુચવ્યું. અભ્યાસમાં એને કે એના પરિવારને એક પણ રૂપિયાનો ખર્ચ ન થાય તેની તકેદારી લેવા જણાવ્યું અને સેજલને બોલાવીને ઉચ્ચ અભ્યાસ માટેના આશીર્વાદ આપ્યા. ધોરણ દસની પરીક્ષામાં એ ૯૫ PR સાથે પાસ થઈ અને અત્યારે હવે ધોરણ બારમાની પરીક્ષાની તૈયારીઓ કરી રહી છે. પૂ. ભાઈશ્રીએ આ દીકરી જેટલું પણ ભણે એના અભ્યાસની સંપૂર્ણ જવાબદારી ઉઠાવી છે એટલું જ નહિ, એના લગ્નનો અવસર આવે ત્યારે એ મંગલ પ્રસંગ પણ પૂર કરવાની જવાબદારી લેવા સંસ્થાના ટ્રસ્ટીઓને કહ્યું છે. પૂ. ભાઈશ્રીના વાત્સલ્યમય આશીર્વાદ સાથે એ હોંશેહોંશે અભ્યાસ મગ્ન બની ગઈ છે અને હવે તેના માતાપિતાના મનમાંથી આર્થિક બોજો વહન કરવાની ચિંતા પણ દૂર થઈ ગઈ છે.

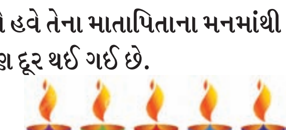

ગુજરાતના ગામડાઓની દીકરીઓ પણ હવે ઉચ્ચ અભ્યાસક્ષેત્રે ખુબ સારી પ્રગતિ કરી રહી છે, સમયે સમયે રાજય સરકાર, ધાર્મિક-સામાજિક અને આર્થિક જગતના મહાનુભાવો દ્વારા પ્રોત્સાહન આપવામાં આવી રહ્યું છે. શિક્ષણ એ વ્યક્તિના વિકાસનો પાયો છે અને તે સાચી દિશાનું - શ્રેષ્ઠ સુવિધાઓને પ્રાપ્ત થાય , એમાં પણ વિદ્યાર્થીનીઓને પ્રાપ્ત થાય, એ જોવાની જવાબદારી રાજય સરકાર અને શ્રેષ્ઠીઓ સુપેરે વહન કરી રહ્યા છે.

બુદ્ધિ કૌશલ્ય દ્વારા અભ્યાસમાં શ્રેષ્ઠ દેખાવ કરી રહેલી વિદ્યાર્થીનીઓને સમાજમાંથી આર્થિક આધાર મળી રહે ત્યારે એમના જીવનના અંતરાયો દૂર થાય છે - તેમને શ્રેષ્ઠ શિક્ષણ મળે છે અને તેમના જીવનમાં શૈક્ષણિક ઉજાસના દીવડા થકી અજવાળા અજવાયા રેલાય છે.

તેજપૂંજ : દાન પૈસાનું પણ હોય અને જ્ઞાનનું પણ હોય, આપણી આસપાસ કયાંક કોઈક જરૂરીયાતવાળા વિદ્યાર્થીઓને આપણું જ્ઞાન આપવાનો આરંભ કરીએ...